

Pintér József

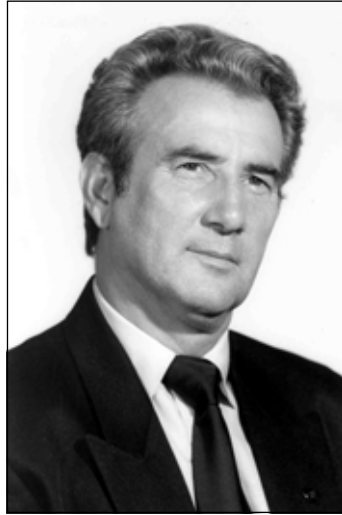
egyéni vállalkozó (Kecel, 1944. november 2.)

Ötvenöt dolgozó évet tudhatok már a hátam mögött. Ezek nagy része a Pintér Művek vezetésével telt, kemény napi munkával. Bár tíz éve elértem a nyugdíjkorhatárt, a mai napig dolgozom. A munka az éltetőerőm. Lélekben ma is ifjoncnak érzem magam, így számvetést még nem készítek, ráérek arra, ha megöregszem...

Az én kalandos utazásom 1944-ben kezdődött, amikor megszülettem. Kereskedőcsalád sarjaként már korán megtanultam, hogy a precizitás, a rugalmasság és a becsület fontos érték, ez adja egy vállalkozás hírnevét.

Pályafutásom elején fémipari szakmaterületen (hegesztő, gépipari forgácsoló, gépésztechnikus, szerkezetlakatos és autószerelő) mestervizsgát szereztem. A kezdetekkor bármit, amit hoztak hozzám, a fazék- és lábásforrasztástól az elromlott gépekig, mindent megjavítottam, aztán már a jó hír hozta a komolyabb megbízásokat. Majd pedig eldöntöttem, hogy csakis olyan termékeket szeretnék gyártani, amit más nem tud elkészíteni. A régi jelszó ma is változatlan: „Ön adjon feladatot, mi megoldjuk, megtervezzük, kivitelezünk!”

Legnagyobb alkotásomnak a Pintér Műveket vallom. 1978-as megalakítása óta közel négy évtized telt el, és jelenleg 160 dolgozónak és családjának biztosít kiszámítható megélhetést. A keceli üzemben közel 30

ezer négyzetméteren folyik a munkavégzés az országban egyedülálló gépekkel, amelyek nagy precizitással és termelékenységgel dolgoznak, egyedi gyártásban, és hatalmas méretű, soktonnás alkatrészek elkészítésére alkalmasak. Az eddigi működése alatt sok-sok milliárd forintnyi értéket termelt a cég, azonban a nyereség jelentős hányadát mindig az

üzem fejlesztésére, a profil bővítésére és újabb munkatársak alkalmazására fordítottam.

A Pintér Művek világszerte ismert és elismert vállalkozás. A hosszú évek során a NASA, a NATO is a megrendelőink közé tartozott. Jelenlegi fő termékeink az atomerőművi berendezések, fémszerkezetek, speciális gépek tervezése és gyártása, e téren nem ismerek lehetetlent, az alkotás az igazi lételemem.

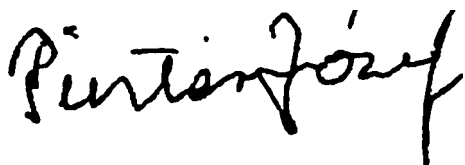
A siker hajt, motivál, mióta megszülettem. Ha siker van, minden van, a pénz pedig csak eszköz a céljaim eléréséhez. Az visz előre, hogy mindig van új álmom. Ennek szellemében hoztam létre a Keceli Haditechnikai Parkot azzal céllal, hogy szülővárosom jó hírét és vonzerejét erősítsem. A maga nemében Európában különlegesnek számító tárlat eszközeinek nagy része a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum tulajdona, és az enyészettől megvédve saját költségemen teszem őket elérhetővé a ma és a jövő gene-

rációja számára egyaránt. Azonban támogatásom túlmutat Kecel határain. Többek között társalapítója voltam a kecskeméti Karol Wojtyła Barátság-központnak, ahol a rászorulók mindennap meleg ételt kapnak, emellett közösségre is találnak, továbbá országszerte számos templom építéséből is kivettem a részem.

Természetesen magam is megéltem már könnyebb és nehezebb időket is. A lelkiismeretes munkálkodás azonban kisajátított, maga alá gyűrt. Kevés időm van erőgyűjtésre. A helikopteremmel való utazás már hosszú évek óta a munkám része, így kötöm össze a kellemest a hasznossal. Vadászni is csak ritkán járok, a család

dom körében töltött idő az igazi pihenés, kikapcsolódás. Feleségem több mint negyven éve kitartó, türelmes és megértő társam, segítőm. Szívünkben két fiúgyermek szülei lehetünk. A válóságban Csaba fiunk és családja jelenti a reménységünket, hogy a Pintér Művek mindig jó kezekben lesz.

Az értékrend, mely szerint eddig éltem és dolgoztam, nem hagytok cserben, így hát kitartok mellette. A munkába, a tudásba, a jövőbe vetett hitemet, remélem, továbbra is méltányolják az égiek.

Nemere István

író, műfordító (Pécs, 1944. november 8.)

(Jelentés az erdőből.) Az ötvenes években voltam gyerek, a hatvanasokban fiatal felnőtt, a hetvenesekben már nem annyira fiatal, a nyolcvanasokban sokat tapasztalt ember, a kilencvenesekben már nemcsak apa, de nagyapa is. Innen visszatekintve sok munkahelyet, szakmát, szerelmeket és annak hitt kapcsolatokat, elrontott házasságokat látok. Az egyetlen, ami végig tiszta volt, legalábbis az én szememben: az írás. Tizenegy éves koromtól erre készültem, huszonevésen három nyelven írtam, harminc lettem, mire megjelent az első könyvem. Kimondhatatlan érzés volt. Később előfordult, hogy egyazon napon kettő vagy akár három művem is megjelent. Nemrégén tizenegy régi könyvemet nyomták újra egyetlen napon, és amikor megjött

a postás a csomaggal, nem tudtam igazán örülni. Persze jó, ha sok olvasóhoz jutok el, de meddig lehet ezt fokozni?

Ülök erdei magányomban, pár hetente kimozdulok a nagyvárosba, vagy találkozni az olvasókkal. Újságírók keresnek elektronikus módokon, én is úgy válaszolok kérdéseikre. Csak egy dolog fáj: mióta rekorder vagyok, már senkit sem érdekel, hogy mit írtam. Csak az: „hogyan lehet ennyi könyvet írni?” Nekik ez a kérdés, míg én azt kérdezném: hogyan lehet *nem írni*? Ez a világ arra vár,

hogy megörökítsük. Azt is, amit az agyam talál ki, azt is, amit mások ötlenek ki, egyszerűen: amivé lesz ez a világ.

Ülök hát az erdőben, és most visszagondolok a régi időkre – magamtól nem jutott volna eszembe, nem vagyok az a hátranézős, múltat sirató fajta. Sváb őseim csaknem kétszázötven évig szántották a békési földeket – ebből éltek –, hogy aztán elűzzék őket a huszadik század közepén. Korunk paradoxona, hogy az elűzöttek maradtak életben és jártak jobban, mint akiket ide fogott sorsuk, azaz a hatalom. Belegondolok néha: amikor születtem, még élt Hitler és Sztálin, „elfogyasztottam” talán tíz pápát, még több amerikai elnököt és szovjet pártfőtitkárt, túléltem tucatnyi „izmust” – és lám, mégsem vagyok öreg!

Nem vagyok az, mert, ha csak magamban is, de kigúnyolok minden rendszert, minden ideológiát anélkül, hogy anarchiába sodornám magamat. Az idő lassan megadja a távlatot, a bölcsességet, vagy amit annak hiszek. Ha visszagondolok falusi gyermekkoromra, kisvárosi kamaszkoromra, külföldön töltött éveimre, nem az jut eszembe, hogy két ország titkosrendőrsége figyelt huszonhárom éven át, és íme, amazok „jóvöltából” mindezt utólag szépen dokumentálták is. Az egyik fiókomban hevernek az iratok, jelentések, besúgóim adatai és mindaz a sok fantáziadús feltételezés, miközben én semmit sem csináltam.

Ha egyszer majd megkérdezi valaki, mi voltam ennyi éven át, azt felelem: kém voltam én, kérem szépen. A jövő kéme, aki ugyan a mába születtem, de rengeteg „jelentést” írtam a jövőnek. Már nem fáj, hogy „csak” az olvasók tudják, miket írok, mások ezzel nem foglalkoznak. A magyar történelem számunkra nem túl kedvező oldalait festettem szavakkal – csak az olvasók egy része háborodott fel és szidott meg érte. Mások, akiknek szántam ezt az olvasnivalót, nem vettek róla tudomást. Megírtam, amit a cigánykérdésről gondolok – még az érintett értelmiségiek sem olvasták. Megírtam, mit gondolok az emberek és állatok kapcsolatáról, ezer cikkben feszegettem a tudomány határterületeit – kikiáltottak népbútítónak. Írtam olyan irodalmi műveket, amelyek szerintem jogosan viselik ezt a jelzót – de egyetlen irodalmár nem olvasta el őket, ahogyan etikusok sem vették be érveik közé, amit közöttünk elsőként vetettem papírra az euthanáziáról vagy a sérült gyermekek neveléséről. Aki gondolt rám – vagy ötmillió ember az országban –, annyit tud, hogy írok, pár száz ezren olvasták-olvassák is a könyveimet, de a nagy többség számára láthatatlan vagyok. Most növekszik az új nemzedék, amely gyakran ellenségének tartja a betűt, és rohamosan nő a bunkók hada, akik soha nem olvasnak irodalmat.

De megbékélek ezzel is, mert vannak azért sok ezren, akik az én könyveimre várnak. Megkapják őket, legyen az szinte bármilyen műfaj. Nem várok érte zajos ünneplést; évekkorábban az ötszázadik könyvpéldányom kiadására összehívott sajtótájékoztatóra nem jött el egyetlen tévé, egyetlen komolyabb lap tudósítója sem. De nem baj, várok, és várok majd posztumusz is. Elvégre Petőfi életében nem Petőfi volt a legismertebb és legelismertebb magyar költő, hanem valaki más, akinek nevét ma már csak pár irodalomtörténész ismeri. Örömljenek az idő fogai, ha kell (engem se kíméljenek)!

Most viszont itt ülök az erdő közepén. Jó a levegő, lételemnek örülnek a kutyák, mehetünk sétálni, nap mint nap hosszú kilométereket. Jót tesz a gyaloglás annak, aki reggeltől a klaviatúra és a képernyő előtt ül. Hazatérve vár az erdőből begyűjtött fa, emelem a baltát, lecsapok. Néha bizonyos emberek

fejét képzelem a fakuglik helyére, ilyenkor nagyobb kedvvel és erővel zuhan az ütésem. De hát én csak egy író vagyok, sőt egyesek még ezt is elvitatnák tőlem. Azok, akik szerint könyvet csak keserves fáradsággal és évekig tartó kínszenvedéssel lehet és szabad írni, míg nekem ez gyanúsán könnyen megy. Mire azt mondanám: nehezen írott rossz könyvekkel vannak tele a könyvtárak, hát nem ez az üdvözítő út, kedves kollégák!

De persze nem mondok semmit. Csattog a balta, susognak a fenyők csúcsai, nyugaton vöröslök az ég. Holnap szeles nap lesz, de sebaj, az erdőm megvéd minden bajtól. Vagy csak úgy hiszem.

Nemzet

Saad Katalin

író (Budapest, 1944. november 10.)

Nem a templomban vágytam találkozni a természetfölöttivel, hanem a mindennapi élet fordulatai között. Mint amikor egy gyermek titokban előre kibontja a karácsonyi ajándékot.

Életem első felében a színháztól vártam a csodát. Nem is teljesen alaptalanul, hiszen a színház olykor mestere a katarzisnak. A második félidőben főleg egy nagyalföldi tanyában bíztam.

Amikor megszülettem, a front már a főváros felé közeledett. Katolikus újságíró édesapám a háborút követően az Új Ember című katolikus hetilappal jegyezte el magát (1945 és 1970 között), előbb hirdetési ügynöke, majd felelős kiadója, később felelős szerkesztője is lett. Színésznő édesanyám

e klerikális bélyeg miatt nem térhetett vissza 1945 után a színészi pályára, ahol pedig korábban előbb a Belvárosi Színház, majd a Vígszínház tagja volt.

Középiskolai tanulmányaimat a budapesti Patrona Hungariae Katolikus Leánygimnáziumban végeztem, folyamatosan a színészi pályára készülve. A sors ellenben kizárólag szolgálólányi szerepkört jelölt ki nekem a teátrumok területén (segédrendező a Budapesti Nemzeti Színházban az 1972/73-as évadban, Kaposvárott előbb a hőskorszak elején: 1973–77, majd 1981–89 között). Ami a továbbtanulást illeti: a Színházművészeti Főiskolára nem vettek föl, bölcsészkarra eleve nem mehettem. Fölvettek viszont sajnos az ELTE Jogtudományi Karára, ahonnan csak a diploma közelébe érve mertem végképp megfutamodni, szembeszállva a szülői akarrattal. Nagy volt a tét. Ki kellett zárjam az esélyét, hogy valaha is rászoruljak a jogi végzettségre.

Apám fölvelt újságírótanoncnak. Elvégeztem a kétéves újságíró-iskolát a MÚOSZ szervezésében, majd, cselesen, élni próbáltam egyetemi tagozatváltási jogommal, és átügyeskedtem

magam az ELTE Bölcsészettudományi Karára. Diszkrimináltak: nem engedtek pedagógiát tanulnom. Én lettem viszont az első „szabad bölcsész”. Annyi színház témájú tárgyat vehettem föl a tanrendembe, amennyit csak elbírtam. „Önálló előadói” diplomát szereztem, levelező tagozatos nappali szakon. Apám nyugdíjazásakor én is megváltam az Új Embertől, s a Boldizsár Iván által szerkesztett Színház című folyóirat szerződéses munkatársa lettem.

1976-ban váratlanul egy ITI-ösztöndíj hullott az ölembe Nyugat-Berlinben, s minden politikai akadályozó tényező ellenére (férjem, Eörsi István aláírta a *Charta '77*-et) kijutottam álmaim helyszínére, Peter Stein társulatához.

Hospitáns lettem a nyugat-berlini Schaubühnén (1977/78-as évad). Berlinben tartózkodásom ideje alatt bomlott fel a kaposvári Csiky Gergely Színház, s igen nehezemre esett visszatérnem Magyarországra. Nem vagyok emigránsalkat.

Zsámbéki Gábor hiába kínált szerződést a Budapesti Nemzeti Színházhoz, Aczél György nem engedte betöltenem az állást. Illetve csakis ezzel a feltétellel: „ha lebeszéli Eörsit a szamizdatolásról”. Ki kellett találgatni a magam számára egy élethelyszínt Magyarországon. Tanyát vásároltam a Nagyalföldön.

Az volt a tervem, hogy egy monográfiát készítek Peter Steincről, de hamar kiderült, hogy regényt kell írjak a témából, a társulatával való találkozásomról (*Találkozások. Színésznőkönyv, Szépirodalmi Kiadó, 1984*). Az is kiderült, meg kell ismerjem az anyaságot ahhoz, hogy teljes értékű embernek érezhessem magam. A lányom 1983-ban született meg. Eörsi Ritának hívják. A regényt a kiadó nívódíjjal jutalmazta.

A házasságaim fontosak voltak és meghatározóak, a lényegét illetően azonban nem befolyásolták az élet-

utamat (Pályi András 1969–74); (Eörsi István 1977–86).

Második regényemet a tanyám helyszíne, Nagyrév múltja ihlette. Mai történetet írtam, de a tiszazugi arzènes gyilkosságok árnyékában. A regényre még szerződött a Szépirodalmi Kiadó, megkaptam a kétéves írói Soros-ösztöndíjat, a regény kiadására viszont már csak a rendszerváltás után kerülhetett sor (*Csupaszon, Noran, 1998*). A tényfeltáró újságírói pályázatot is elnyertem a Soros Alapítványtól, de mindjárt az első tudósításom (*Népszabadság, 1992. augusztus 18.*) a vádlottak padjára juttatott. A Tiszazug MgtSz vagyonszünetésének a történetét vettem papírra, s a tézselnök rágalmazási pert indított ellenem. A kunszenti bíró tisztakezűségének köszönhetően nem nyerte meg a pert. Amikor lányomat a kecskeméti Református Gimnáziumba írtattam be, elszegődtem a kecskeméti Katona József Színházhoz segédrendezőnek. Így együtt lakhattunk a színészházban (1998-tól 2002-ig). A Noran Kiadó gondozásában jelent meg negyven éve vezetett naplóm válogatása (*Naplómmal szemközt, Noran, 2000*). A naplót azért tettem közzé, hogy ez a gesztus segítsen megbirkóznom régi tervemmel, a családom történetének megírásával. A *Hálóban* című családregény-trilógián, beleértve a kutatói munkát, közel egy évtizede dolgozom. Kisebb írásaim az *Eső* című folyóiratban szoktak megjelenni. Lakhelyemet két fontos élethelyszínem között váltogatom: nyaranta a nagyrévi tanyán, télen a szentendrei-szigeti Surányban élek.

Saad Katalin

Tamás József

egyházi vezető (Csíkmadéfalva – ma: Románia, 1944. november 12.)

Életem 45 éve telt el a kommunizmus szorításaiban. Ahogy egyre jobban felfogtam az elmúlt rendszer célját és éreztem saját bőrömön átkos voltát, egyre inkább gyötört a gondolat, telnek az évek, telnek a napok, s vajon virradok-e jobb időkre? Nemcsak én, hanem velem együtt a más időkre vágyók is. Ki gondolta volna abban a diktatúrában, hogy hamarosan vége lesz, hogy egyik napról a másikra falai leomolnak? Beigazolódott a mi történelmünkben is: „Isten malmait lassan, de biztosan őrölnék.” Az is beigazolódott, Isten nem hagyja, hogy belőle gúnyt űzzenek. Akik ezt teszik, azokat keze utoléri. Így érhettem meg én is 1989 végén egy újabb világ kibontakozását. Életem második fele már ebben telik. Ha nem is reményeink megvalósulásának teljes-

ségebe juttatott, ha nem is probléma, küzdelem nélkülivé vált, mégis, a szabad mozgás, a szó és a vélemény szabadsága egészen mássá tette.

Szülőfalum, Madéfalva a madéfalvi veszedelem színhelye. Ötéves koromban elköltöztünk Csíkszentsimonba, mert szüleim itt kaptak munkahelyet a vasútnál. 1944. november 12-én láttam meg Isten szép világát, akkor, amikor a második világháború komor, sötét, zivataros felhői homályosították el az itt élők életét is. A plébánián születtem. Úgy mondták: egyenesen beleszülettem a plébániába. Ez is a háború szomorú következménye volt. Lebombázták házunkat, sok más házzal együtt: 42 gazda háza lett a tűz martalékává. Az előrenyomuló szovjet katonák a németeket visszavonulásra kényszerítették. Mivel Madéfalva vasúti csomópont is volt, a vasúti közlekedést is tönkre akarták tenni. Szüleimnek nemrég felépített háza esett áldozatul. Édesapám nem is volt otthon, mert behívták katonának. Édesanyám három gyermekével és velem, aki szíve alatt már éltem, élte végig ezt a borzalmat.

Bár a háború utáni időben és a rendszerváltozás következtében sem volt könnyű az élet, szüleim nyolc gyermeket neveltek fel, mindeniket iskoláztatták. A legtöbbre én vittem, aki a középiskola elvégzése után a Gyulafehérvári Hit tudományi Főiskolára kerültem, amelynek elvégzése után Márton Áron püspök 1968. április 21-én pappá szentelt. Négy évig tartó szászmedgyesi segédlelkészkedés után hat évig Türben plébános voltam. Innen Márton Áron püspök úr kérésére visszakerültem Gyulafehérvárra 1979-ben a Papnevelő Intézetbe, ahol tanár és a papságra készülők lelki vezetője voltam 1997. szeptember 1-jéig. 1996. december 18-án nevezett ki II. János Pál pápa a gyulafehérvári érsekség segédpüspökévé, és 1997. március 1-jén szentelt püspökké dr. Jakubinyi György érsek. Azóta csíkszeredai székhellyel segítem az ő munkáját.

Az elmúlt rendszerben sem volt könnyű a kettős kisebbségben élni, mint ahogy az 1989-es fordulat után sem, bár mások voltak a kihívások akkor, mint

ma. Tettük akkor is, és tesszük ma is azt, amit lehet, kisebb-nagyobb sikerrel. Akkor hitünkben és nemzetiségünkben próbáltuk megtartani híveinket, ma pedig elkobzott javaink visszaszerzése és kisebbségi jogaink biztosítása áll küzdelmeink központjában. Ahogy a múltban, úgy ma sem adjuk fel a harcot.

Tomé Kovács

Monspart Sarolta

tájfutó, sífutó, maratonista, sportvezető, mesteredző
(Budapest, 1944. november 17.)

Fekete András 2005-ben kért meg egy saját „ima” írására többünket, írókat, színészeket, tudósokat, közéleti személyiségeket, hogy Istenhez fordulva kérjünk, imádkozzunk, kételkedjünk. A könyv célja az volt, hogy a bevételből a Tarnabodba költöző hajléktalan családoknak lehessen egy könyvtárunk is, ahol a közösség élhesse kulturális életének egy részét. Így született meg az *Imák és kételyek könyve* 62 ember – a következő imával, köztük én is – különböző írásával.

B. Eötvös József írta 1874-ben kiadott *Gondolatok* című könyvében:

„A sima utak, melyeken kevés fáradtsággal messze juthatunk, s azon javak, melyek után az emberek többsége leginkább vágyódik, legyenek másoké. Nekem – ó, Mindenható! – adj rögs ösvényt, de szép kilátással,

mely mindig felfelé vezet, s melyen azon meggyőződéssel haladhatok, hogy eltévedni nem fogok.”

Életem első 34 évében kerestem a viszonylag sima utakat, melyeken gyorsan és eredményesen lehetett futni. Vágyakoztam, mint mindenki, a jobbra, a többre, a nem mindenki számára elérhetőre. Az egyenlők elé akartam kerülni. Rengeteget vállaltam, sokat dolgoztam a sikerekért, szerencsére jöttek egymás után tájfutásban, sífutásban és maratonon is.

Egy szép napon a jó Isten úgy gondolhatta, na, ebből elég. Beteg lettem a többszörös véletlenek összjátékaként. Hat napig gondolkodott, hogy merre terelje utamat. Sok ember imádkozott gyógyulásomért akkoriban, mint emlegetik az idősebbek. A jó Isten hallgatott a kérésekre, talán az ezeregyediknél felébresztett a kómából. Segített a sok ima és a belső akaraterőm. Élni vágytam. Persze erre nem emlékezhetem. Talpra álltam. Lassan elkezdtem tanulni az alázatosabb létezést. Nem kell a csak sima út, nem kell a „kiváltság”, nem kell mindig siker. Döcögve, még az imáim is fordulatot vettek, mint a fenti idézetben: „Ó, Mindenható! Kérek buktatókkal tarkított életutat, néha jó kilátással, hogy újult erővel folytathas-

sam hétköznapi, szükséges harcaimat magammal és a körülöttem lévő világgal. Ígérem és igyekszem a fölfelé vezető, nehezített úton tévedés nélkül haladni. Ha mégis eltévednék, akkor segít majd a gyakorlatban a régi versenytájolóm és elméletben az embersegírányítóm, a családtagok, no meg a barátok. Ha minden csődöt mondana, akkor kérem majd a jó Isten segítségét újra.”

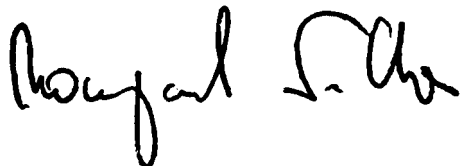
Szoktam beszélgetni Vele, kaptam Tőle egy világbajnokságot, hiszen minden nagy sportversenyen 3-5 ember is esélyes a győzelemre, de végül csak egynek van „szerencséje”, aki nyer, akit a jó Isten is segít. Így 1972-ben 1:0 arányban vezettem ketőnk játszmájában. Aztán 1978-ban a betegséggel szerintem egyenlített, elvette az egyik futólábam mozgatóidegeit. Így 1:1 lett köztünk az eredmény. Szerencsére a mai napig döntetlenül állunk!

Kérem esetenként a Mindenhatót, hogy ne versenyezzünk tovább, álljunk meg a döntetlennél. És tartsuk

még sokáig! Kérem, hogy adjon röögös pályát, de hozzá akaraterőt, kilátást és kitartást ezzel a másfél lábbal.

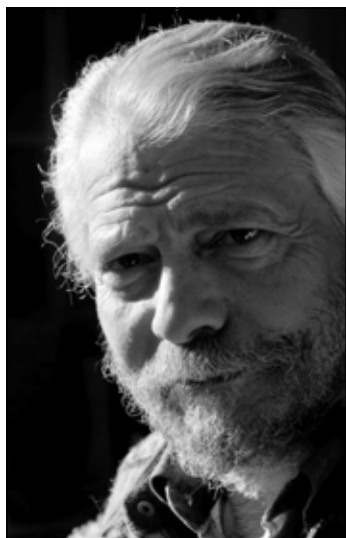
Őszintén bevallom, az élet más fontos területein: a családban, a munka világában, a kedvenc időtöltésben kedvezményezett vagyok. A gondviselés útmutatója alapján egy kereszteződésben találkoztam Péterrel, aki igazi társ volt a versenyzés idején, a lelki gyógyulás tíz évében, és azóta is, mind a mai napig. A betegség után két évvel kaptam Botond gyermekünket Péter Apukától. Sőt, 2012 őszén egy Farkas unokát. Hátha lesz hamarosan egy Piroska játszótársa is...

Ó, Mindenható, jó Isten! Add, hogy bízzam magamban, és azzal a meggyőződéssel éljek, hogy a jövőben nem fogok eltévedni sem a természetben, sem az emberek rendszertelenül rendezett világában! Segíts tudnom, hogy az az értékem, aki vagyok, és nem az, amim van!

Farkas Ádám

szobrászművész (Budapest, 1944. november 21.)

1944. november 21-én de. 11 körül Györffy Panni világra hozta második fiát, Ádit. Délután 6-kor a szirénák sivító parancsára egy nővér hat pólyát magához ölelve lesietett az óvópincébe. A kis élő csomagok gyorsan anyai kézbe kerültek, és vattaszerű, súlyos csend alá szorult a félelem.

Az ágy szélén ülő Panni egyszer csak észrevette, a karjába zárt pólya határozottan remegni kezd.

Előbb azt hitte, talán földrengés, ám egy hatalmas, tompa robbanás megállította a reszketést.

Ez láncos bomba lehetett – vélte egy rekedt női hang. Amikor kicsit később a pólya újra reszketni kezdett, Panni félenken megszólalt: azt hiszem, újra bomba lesz. És lett is! Így váltam néhány órás koromban, több mint két napon keresztül, egy esetlegesen összezárt félelemközösség bombajelző készüléke. Ezalatt biztrai Farkas

Ferenc, karpaszományos főhadnagy, Szolnok mellett ült egy lokátorgépben. Hatalmas fémfülek segítségével, feledve közgazdász, majdnem művészettörténész, könyvkiadó múltját, mérte a közeledő-távolodó hadigépek koordinátáit. Mit sem sejtve újszülött fiacskája mikéntjéről és hogyanjáról. Istennek hála, mindannyian túléltek. Kivéve apai nagybátyámat, Laci bácsit, aki eltűnt az orosz fronton.

Nagy szerencsémre Szentendrén telepedtünk le. Szüleim még a háború előtt megvették egy vízimalom tágas és vadregényesen elhanyagolt kertjét. 1941-ben fel is építették a meszelt, zsalugáteres, tornácos kicsi házat. Mintául nagyapám, Györffy István néprajzprofesszor karcagi szülőházát választották. Ebben a félhektáros Paradicsomkertben élhetek ma is, talán jutalomként csesemőkori szolgálataimért.

Gyermekkorom a félvad természet, a bokrok, fák, madarak, bogarak, a malomárok, a Bükkös-patak, a kavicsok, kövek, halak, békák bővületében zajlott. Édesanyánk, F. Györffy Anna textiltervező és gyermekkönyv-illusztrátorként otthon dolgozott. A bátyámmal, ifjabb Ferencsel, elég élénk, mondhatnám, félvad kölykök voltunk. Ha az időjárás bekergetett bennünket a lakásba, és túl nagy ramazurit csaptunk, kaptunk papírt, ceruzát, és Panni rajzpályázatot hirdetett. Apánk bírálta el a pályázatokat, akik inkább csak másnapoként láttunk, vagy még akkor sem, ha későn ért haza. Az ostrom után a Nemzeti Parasztpárt közgazdasági vezető politikusaként, országgyűlési képviselőjeként minden erejét és idejét az ország talpra állítására fordította. A töredék idő, ami nekünk jutott, viszont olyan szuggesztív és gazdag volt, hogy a szeretete, szelleme és az akarat ott lebegett állandóan körülöttünk.

A nagy léptekkel mellettünk haladó történelemből mi, apróságok semmit nem észleltünk.

A kommunista hatalomátvétel után a közélettől visszavonult, nem volt hajlandó együttműködni Rákosiékkal. Mi inkább profitáltunk a nehezedő, fenyegető időkből, mert többet volt együtt a család.

A bátyámat a lovak érdekelték, engem az élő, lüktető természet és a rajzolás. Ami átbillentett bennünket egy tágabb dimenzióba, az a forradalom volt '56-ban. Apánkat megint felszívta az országos politika, a Petőfi Pártként újjáéledt Nemzeti Parasztpárt főtitkára lett. A második Nagy Imre-kormányban államminiszter. Ő vezette volna a delegációt a Varsói Szerződés felbontására november 4-én. A forradalom leverése, az állampárti diktatúra visszaállítása olyan mértékig frusztrálta, hogy belebetegedett. Reményvesztetten, rokkantnyugdíjasként élt még tíz évet.

A család szerencséjére, a Panni által illusztrált könyvek: a *Babaváros*, a *Pöttyös Panni*, a *Mosó Masa mosodája*, sikeresek lettek. A megélhetésünket is az ő keze nyoma biztosította. Így érhető igazán, hogy a megismert tárgyak, környezet, állatok, jelenetek rajzi kifejezése hozzátartozott a fiúk hétköznapi életéhez is. Ennek ellenére csak tizenhat éves koromban fedeztem fel a mintázás varázsát és örömét. Valósággal belezuhantam ebbe az ősi mesterségbe. Az otthoni mintának, a szüleim baráti körének (Borsos Miklós, Ferenczy Béni, Bernáth Aurél, Barcsay Jenő, Czóbel Béla) atmoszféráján kívül, az örökölt gének is felelősek az életre szóló irányválasztásomban. A Györfly felmenőim generációkon keresztül szürszabók és fazekasok voltak. Érdekes módon, a bátyám, aki ugyanabból az anyagból gyúródott, mint én, lótenyésztő lett. Őt egész életében a versenylovak érdekelték.

Engem pedig hátára kapott a pegazus, akinek egyik szárnya a művészetbe vetett hit, a másik a kimeríthetetlen munkaszeretet. A sors iskolákra bízta a felkészülésemet. Az első a Török Pál utcai „Képzőgimi” volt. Itt hozzám hasonlóan elszánt és határokat feszegető barátokat, sőt közösséget találtam. Munkamániás vagányok voltunk. Olyan tanárokkal, akik nemcsak elviseltek, de segítettek és büszkéek voltak ránk. A Képzőművészeti Főiskola már más volt. Egyrészt komolyabb, másrészt korlátozottabb. Elmélyült akadémiai képzést kaptunk ugyan, de a „szocialista realizmus” még gúzsba kötötte a „fősuli” szellemiségét. Én Mikus Sándor (a Dózsa György úti Sztálin-szobor alkotója) osztályába kerültem. A mesterem a második évfolyamban már látta, hogy mást gondolok a művészetről, mint ő. Félrehívott, és azt mondta: Ha én fiatal lennék, talán én is keresnék új utakat, de már idős vagyok, nem tudok hozzászólni ahhoz, amit csinál. Viszont elfogadom.

1968-ban végeztem, és Párizsba akartam utazni, hogy hozzáférjek mindahhoz, ami itthon akkor még el volt zárva előlünk. A sors, a maga titokzatos menetrendjével, ezt is megadta.

36 évvel az uniós csatlakozás előtt megnyílt előttem Európa. Megmártózhatam a francia kultúra hihetetlen gazdagságában, a párizsi diáklázadás utáni intellektuális turbulenciában. Felcsiszolódtam a francia nyelvtudásom, megmerítkeztem egy művészeti világközpontban. Mindez megerősített a magyarságomban is, és egy év után hazajöttem. Magammal hozhattam azokat a kulturális és szellemi kincseket, melyek szervesen illeszkedtek az otthonról kapott világlátásba.

Az első szakmai sikert az 1972-es szentendrei (először betiltott, azután mégis megnyílt) kiállításom hozta, és '73-ban a *TV Galériája* című sorozatban

vetített, D. Fehér Zsuzsa készítette 40 perces portréfilm. Ez idő tájt nyertem pályázaton ez első köztérizszobor-megbízást. A *Szentendrei Köszöntőszobor* megvalósítása hét évig tartott, ugyanis a cenzúra és a művészeti adminisztráció nemigen tudott megemészteni egy nonfiguratív monumentális munkát. A nyolcvanas évek izgalmasak voltak. Szép fokozatosan nyíltak fel a sorompók. Szellemi és materiális értelemben is. Lehetett külföldön kiállítani, műveket eladni. Ahogy haladtunk a rendszerváltás felé, úgy nőtt az érdeklődés Magyarország iránt. A hivatalos kultúrpolitika mellett kialakult egy civil kapcsolatokon alapuló külföldi megjelenési hullám is, ami kényszeríteni kezdte az egyre lágyuló hatalmat a korábban tiltott vagy túrt művészek befogadására, felmutatására. Én magam is '83-ban kaptam Munkácsy-díjat, és '89-ben Érdemes művész kitüntetést.

A kilencvenes években kezdett el igazán működni, amire harmincéves munkával felkészültem. Tanár, majd tanszékvezető lettem a Magyar Képzőművészeti Főiskolán. Itthon és külföldön nagyméretű munkáim kerültek elhelyezésre, művészeti szervezések választottak vezetőjükké.

Az ív folytatódott az ezredforduló után is. Egyetemi tanárság, egy elvállalt rektori ciklus az MKE-n, akadémiai tagság, külföldi kiállítások és munkák. *Jelek és olvasatok* album magyarul, *Curvatura Di Pietra* olasz nyelven. Kritikák, méltatások, filmek a munkásságról. A tanítványaim szakmai sikerei.

Az ív folytatódott, és pár éve az egyik hallgatóm – kicsit italoosan – megkérdezte: nem lesz ebből nagy bukás, Mester? Nem félek tőle, válaszoltam. Még Pegazus nyergében is a földön állok.

Ott tartanak, biztonságban a régi barátaim, a fák, a kövek, a vizek, az állatok, a szerszámaim, melyekkel sok-sok tonna követ megmunkálhattam. Támogatnak az őseim, szüleim, feleségem, Anikó, gyermekeim, unokáim. De fogják a kezemet az Útitársaim is. Régiek és maiak, akikkel együtt haladunk-vánszorogunk a fény, az igazság és a szépség irányába.

Tömöry Márta

dramaturg, műfordító, bábszínész (Orosháza, 1944. november 22.)

A második világháború kataklizmája rémületében s az életigenlés jegyében született a nemzedékem. Meghatározó élményünk 1956 és 1968. Mindent ezekhez a dátumokhoz viszonyítunk. Életem a taccsvonalon, észrevétlen eltelt. A számadás idején – jártam Egyiptomban, láttam a lelket mérő túlvilági bíróság képeit – bizony szoronghatok.

Minden eldől a gyerekkorral. Az aranykor finom pora mezítlábas tal-

pam alatt – az ötvenes évek fénytörésében. Gyerekkoromat, mint a refrén, tagolják a költözések.

Apám ref. lelkész, de születésem idején még az orosházi gimnáziumban tanít, anyám tanítónő. A fordulat évétől az Istent választják. Magyarombegyházán még az elmenekült tanítót s lelkészt helyettesítik. Csorváson lelkésznek választják apát, a rezgőlődő Viharsarokban. Emlékszem a hosszú kenyérsorokra, láb-fagyásra. „*Jóska, lósóska, ávoska – elvitt a vonat minden malacot*” – írtam később. Emlékszem a nyári napra, mikor feltűnt falunkban a kitelepítettek serege. Különös figurák, gróf, báró, tábornok, jószágigazgatók közöttük – kiríttak a falu népe közül. Apám Festetich gróf kérésére a fiait, kik a gimnáziumot kényszerültek abbahagyni, ingyen korrepetálta a lelkészi hivatalban. Csodáltuk őket, madarászkesztyűjükön gyöngybagoly pislogott. A kisebbik fiú, Antal híres ornitológus lett. '56-ban disszidáltak, s karácsonyra kis csomagot küldtek: banán, füge, narancs volt benne – akkor kóstoltunk ilyet először.

1956 vihara már Bucsán ért minket, apámat büntetésből helyezték oda. Emlékszem, szétment a téesz, nemzeti zászló alatt vonultunk a főutcán, énekeltük a Himnuszt, az iskolában eltéptük az orosz tankönyvünket. A főúton, házunk előtt zörögtek a főváros felé a tankok. A beremegő, sötét ablak mögött állva 134 katonai járművüket számoltuk össze – miközben a rádióban a semlegességről, a kivonulásról beszéltek. 1958. március 14-én éjjel elvitték apámat. Anyám furcsa, nevetős sírása. Dermedten fekszem, imádkozom: Istenem, add, hogy álom legyen. Apánk hat hetet töltött vizsgálati fogságban. (A presbitérium vizsgálányellette a széthullott téesz által

használt egyházi földet, gyülekezeti termet. Kijöttek a faluba is vizsgáldni, a nép kiállt érte.) Mégis az eljárás megszüntetése csoda volt. Ám hitoktatási engedélyt nem kapott, így 1959-ben újra költözünk, ezúttal Gelénre, a volt Bereg megyébe, a szovjet határ mellé. A gyülekezet egyhangúlag választotta apánkat. Sosem feledjük a meleg fogadtatást! Apám a bútorokat, holmit szállító teherautóval ment, mi anyánkkal vonaton, busszal. Ahogy a Fakarusznak csúfolt buszról leléptünk a sárba, kis sereg várt viharlámpákkal, kézzől kézre adtak. A konyhába lépve, gőzölög a meleg húsleves, a többfogatásos vacsora. Hazaérkeztünk, egy archaikusabb világba, hol kendert vettek, fonóka volt, esztovátán szőttek, keresztszemest hímeztek, kalákában dolgoztak. „Sziép”, nyíló diftongusos beszédük, ősi magyar nyelvi fordulataik („megyek a papéknál”, „itthon vagynak?”, „a macska a fiát, ahogy jött kifele, úgy ette megfele”). Szilágyi néni, kinek nem volt gyermeke, ha a nyári szünidőre hazatértünk, apró beregi töltött káposztát készített nekünk. Két tányér közé, hímes kendőbe kötötte, feldöcögött vele, s „édesdeden megkacagta”, hogy milyen jóízűen esszük. Ünnepeken a férfiak ajkán magas regiszterben zúgott a zsoldár. (A falu férfilakosságát '44-ben elvitték „malenkij robot”-ra, többségük örökre odamaradt, a tífusz, a szűk feketekenyer-kocka porció, a verések, balesetek tizedelték őket. Fogatlanul, kopaszon tértek vissza, meséltek a „paradicsomról”, hogy a lágerben a foglyokat golyós számológéppel átszámolták, többször újrakezdve, miközben álltak a fagyban.)

Félig osztott iskolánkban két osztály tanult közös tanteremben: míg egyiknek órája volt, a másik készült. De Mária tanító nénivel színházat játszottunk, szerepelni átmentünk a

szomszéd falvakba is. A középiskolát Vásárosnaményban kezdtem, majd történész nagynéném Pestre hozott, s Budapesten, a Kaffka Margit Leánygimnáziumban érettségiztem. Az ELTE bölcsészkarán magyar–történelem szakon végeztem. Bárczi professzor, G. Németh Béla spec. kollégiumait látogattam, s Dolmányos István előadásait – a Szovjetunió történetét adta le, az írókat tanúként idézve, a csilláron is lógtunk.

Végzés után, 1968 nyarán, Edit barátnőmmel stoppal Lengyelországba mentünk. *Én elmegyek / én mindent másképp / én innen / nem ilyet / hányszor fél lábon állva / a véletlenül összezártak egy közösséggé kényszerült közegében / a WC és a fülkeajtók fedélközében zötykölődve / fogadtam / s mégis újra újra / utak kinyíló / nekivágok!*¹ A tengerparton Zigmund, a lengyel diák nevetése – az első szerelem. Augusztus 20-án reggel értünk haza. Másnap bementem az intézetbe. Cseh szakos kolléganőm feketében, kisírt szemmel ült. „Meghalt valakid?” – kérdeztem. „Te nem hallgatsz rádiót? A szövetséges csapatok bevonultak Csehszlovákiába.” „A NATO?” – kérdeztem hülyén. (Utólag „leesett”, hogy egész úton láttuk a katonai teherautókat, csapatmozgásokat.) Átéltük az elszakadás, bezárulás fájdalmas élményét.

A Történettudományi Intézetben kezdtem dolgozni – Ránki György fiatalító káderpolitikája révén a „gyerekszoba” a fiatal kutatók gyüldéje, szabadegyeteme volt, segített mélyebben megérteni korunkat. Takács Emmi barátnőm s társai „kruzokot” szerveztek, hol az orosz irodalom nagyjainak munkásságát s a szovjet művészfilmeket elemeztük, egymás lakásán

kéthetente összegyűlve teáztunk, víztáztunk az erős téiben.

Intézeti barátnőimmal fél évig csak levest ettünk, spóroltunk a nagy útra, Párizsba. Előbb Belgiumba utazunk Boros Zsuzsa flamand ismerőseihez, *Süt ránk észak hideg napja*, majd átmegyünk Párizsba. Lipcsey Ildit hiába várjuk a Notre-Dame előtt. Végelgyengülésig járjuk a múzeumokat, megnézzük a Rubljov-filmet, a Woodstockot. Nagy a kísértés: kinn maradni. *Az elveszett lépések csarnokában / maradt a nevetés / színek ízek szelek / puli szülőházam lábam alá futott / esőben sárosan* – írtam hazatérve.

1972 őszén megismerem Hollós Lászlót, az Astra bábegyüttes tagját. Prágába megy, bábrendezést tanulni. 1975-ben összeházasodunk, s a következő évben követem, rendkívüli hallgatóként. Dramaturgia-rendezés tárgyat hallgatok a DAMU-n, a bábos katedrán. Megismerem Prágát, a csehek dinamikus bábszínházát. *Csehország zsinóros fabábok / hazája megszerettek / Barokk kulisszáid mögött / csak tessék tessék folyvást, folyvást / Faust és Kaspárek örök / színjátéka az ördögök / kapkodó körmei között.*²

Visszatérésem után szabadúszóként tengődöm. 1982-ben a Nemzeti Színház központi státusba vesz, a Budapesti Gyermekszínház dramaturgiájára osztanak be. A Csizmás *Kandúr* gyerekbevonós, beavató színházi kanavaszát stúdiójunknak írom. A rögtönző színház varázsa prágai hozadék nálam. A párnán, félkörben ülő gyerekek szívdobogását is hallani. S egy emberként ugranak fel segíteni a textilt folyóban „fuldokló” Szélvári királyfit. A játék nagyszínpadra tett változatait máig játsszák.

¹ *Lengyel citerára*, Új Írás, 1977. jún.

² *Variációk egy városra*, Új Írás, 1981. ápr.

1983-ban belépek a Magyar Népművelési Intézetbe. Az amatőr bábo-sok ügyei, tanfolyamok, fesztiválok szervezése a munkám. A sok adminisztráció csüggeszt. 1987-ben, Soros-ösztöndíjjal, két évre kitörök a hivatalból, a nagy bábos könyvre gyűjtöm az anyagot. 1988-ban Japánba is kijutok, a bábosok UNIMA világfesztiváljára, saját költségemen. Óriási élmény az ázsiai szakrális bábszínházak még élő gyakorlata, az indonéz wayang árnyszín ház, a thai hunkrabok bábok, a kínai kesztyűs virtuózok, a japán bunraku bábszínház tökélye. Dialógba kezdünk Szász Zsolt bábművésszel a bábozásról. Ennek szűrlete később doktori dolgozatom, *A bábos fenomenén...* 2005-ben, és a *Mikor a bábok még istenek voltak* című könyv (Kráter Kiadó, 2012).

A '89-es fordulat megnyitja számunkra a lehetőséget az alternatív színházi működésre. 1989-ben a Prolihistrió duója Zsolttal, majd 1990 ápr. 1-jén megalakítjuk a MÉG Színházat. Bassola Richárd, Bedő Mónika a Tér-színházból jönnek, Krivács Zsolt színjatszó tanár, Szász Zsolt játékos, tervező. 1994-ben drámai tapasztalatok után kiválunk a MÉG-ból, s létrehozuk a Hattyúdal Színházat, Szász, Krivács s jómagam. Mellénk áll Bálint Károly tekerős, énekmondó, hozza Lip-ták Péter, Vaskó Zsolt zenészt; majd a pacsirtatorkú Fehérváry Lilla énekes, zeneszerző is, 1997-ben Krivács helyébe belép Kozma András doktoran-dusz-fordító, s végül Simándi Katalin bábmuzeológus. Játékaink drama-turg-szerkesztője vagyok. Célunk a színházba el nem jutóknak játszani, felkutatni a magyar dramatikus hagyományokat, s újjáalkotni. Műveink: *Betlehemes misztérium; Vérballada; Kékszakállú lovag; Jupiter théatruma, avagy a vándorló színészek* – a Balog-

hagyatékából szerkesztve; *Lohengrin-rejtély* – Hincz-töredékből; *Szt. Ferencről s az fordolt farkasról* – a Jókai-kódex alapján; *Árgyilus és Tündér Ilona* – Gyergyai alapján; *Szent László királyrul ének* – a Képes Krónika és a népi emlékezet forrásaiból. A *három körösztényen leány* forrása a kolostor-irodalom. A *Hejjető* kilencszemélyes játék, népszokásaink alapján a Magyar Királyi Bábszínház nevű formációnk közös alkotása. Boráros Szilárd és Milada prágai lakásában vitázunk késhe-gyig, majd Etyeken próbálunk a kora tavaszban. Az intenzív alkotómunka és játék felszabadító élménye, a nézők szeretete évekig átvisz a nehézségeken. 1991-ben a francia egyetemisták lefoglalta Trafóházban játszunk a MÉG Színházzal. Alkonyatkor a *Kékszakállt* adja Zsolt. A hazafelé tartók begyűl-nek. Gyertyákat rakunk a földre. – Néni, én is! én is! – cseppentik a viaszt és üdvözülten nézik a gyertyafényben a bábok párbaját, a hintázó halált. Közösen megélt tünékeny varázslat, amit csak a színház tud elérni. A nyári ünnepi alkalmakon, pl. a Mesterségek ünnepén, falunapokon, a szabad térben 50-150 néző gyűlik körénk. „Ne ríjj mán, nyalom meg a szádat!” – biztatják az ördögöt a romák Nyír-bátorban. „Babszínházba megyünk” – örvendenek a Mezőségben a visai gyerekek. „Az a szarvas nagyon öreg, ugye? Így táncolt” – járja le a lépéseket a hároméves Veronika. A temesvári Lábadi Évike a kurta kurzusból turnét szervez nekünk, nagy fazék babot főz, s kiköltözik a lakásából három napra. Jánokon a templomban játszunk, fel-visznek a Boldva-völgyi Szent László-emlékekhez, a székelykeveiek versen-genek értünk. Ám több ígéretes kísérlet után sincs állandó próbahelyünk, pályázatokon nyert pénzekből, fellépti díjakból hozzuk létre műveinket. Sok-

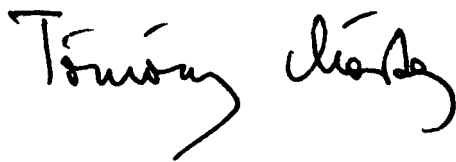
ban vannak a jelmezként használt népi holmik, Zsoltnak a sok utazás leamortizálja a mikrobuszát. Végül győz a realitás, mindenkinek élnie kell, így 2010 óta szüneteltetjük a működést. Zsolt gyönyörű, szétszedhető, faragott ékszerdoboz-színpadai, gyönyörű bábjai, maszkjai több kiállításon is szerepeltek. A zenészek külön formációt is létrehozta Madárdal néven. Tizenegy országban játszva világfelfedező utakat éltünk meg együtt 1994–2010 között. Jártunk a moszkvai Színházi olimpián 2001-ben, több hazai és nemzetközi díjat nyertünk.

Profi bábszínházaknak is (Bóbita, Ciróka) dolgoztunk Zsolttal. Dramatizáltam a világirodalom néhány nagy témáját: *Szelek ura*, *Esők úrnője*, Paul de Musset meseregénye alapján; a *Till Ulenspiegel*, a belga Ch. Coster regényéből; a *Parzifalt*, W. Eisenbach műve alapján. Csehől Trnka *Kert* című meséjét kétszer is feldolgoztam. A *halhatatlanságra vágyó királyfi* a marosvásárhelyi Arlekin bábszínházban készült, Juhász Ferenc verses meséje alapján, Zsolt rendezésében. A színház mikrobuszon gyűjti be a gyerekeket a környékből. Állnak a platón, mint a kismalacok. „*Elmegyek megtudni, van-e olyan ország, ahol örökké élnek az emberek*” – kérdi a bábkirályfi. „Nincs” – zúgják kórusban az iskolások. „De van!” – kiáltja be egy vékony gyerekhang.

Minden mű rendezője, tervezője Szász Zsolt, kivéve a *Harlekin vagy Pierrot* c. M. Tournier meséje alapján készült játékot, Egerben. Ezt Kovács Géza rendezte. Egy karakalpak eposzból cseh fordítás segítségével írok a tini korosztály számára bábjátékot *Talizmán* címen a debreceni Csokonai

Színháznak, tervező, rendező Zsolt, zeneszerző s a sámánó alakítója Lilla. Utolsó munkám ugyanitt, M. Ende *Momo* című meseregényének adaptációja, stúdió-előadás gyerekekkel, Horváth Patrícia rendezése.

És végül meg kell említsem fesztiváljainkat. A *Szárnyas Sárkány Hete nemzetközi utcaszínházi fesztivál* szervezési munkájában az MMI munkatársaként vettem részt. A helyi népművelő-partnerekkel, Dózsa Gyuriékkal együtt indított, s 19 évig Szász Zsolt művészeti vezetésével rendezett európai hírű találkozó a hazai s külföldi utcaművészek részvételével működik, máig. A *Kurta Kurzus*, ez az általam indított nyári szabadegyetem és műhely a határon túli magyar fiataloknak, ide kapcsolódott 1996–2005 között. A magyar népi szakrális forma nagy szemléje, a *Nemzetközi betlehemes találkozó* az én álmom volt. 22 év óta a Bábjátékos Egyesület, az MMI és 2006 óta a Debreceni Városi Művelődési Központ adja a szervezeti kereteket. A kis Jézus hét országból összegyűlt követeknek szép ünnepén több száz felnőtt, és gyermekcsoport megfordult eddig, 1991 óta – a Kárpát-medence magyarsága. Gyanítom ez az aprófalvakból, nagyvárosokból verbuválódó angyali, pásztori sereg kísér majd legtovább – az örök betlehemi úton.³

³ *Hanem vagyok Úristen követje* – 66 betlehemes forgatókönyv, szerk. MMIKL, 2010